Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
J. KOKOTT
fremsat den 25. juni 2015 [1]

Sag C-404/14

Marie Matoušková, befuldmægtiget til at handle for retten i arvesagen

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Nejvyšší soud České republiky (Den Tjekkiske Republik))

»Forordning (EF) nr. 2201/2003 — retternes kompetence og anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar — sagligt anvendelsesområde — aftale mellem arveladers ægtefælle og arveladers børn, der er repræsenteret ved en procesværge — forbehold om rettens godkendelse«

I – **Indledning**

1. I den foreliggende retssag skal Domstolen konkretisere det materielle anvendelsesområde for den såkaldte Bruxelles-IIa-forordning [2] for så vidt angår udtrykket »sager vedrørende forældreansvar«.

2. Principielt er disse sager omfattet af anvendelsesområdet for Bruxelles-IIa-forordningen. I henhold til denne forordnings artikel 1, stk. 3, litra f), gælder forordningen imidlertid ikke for »truster og arv«.

3. Den forelæggende ret ønsker oplyst, om undtagelsen i artikel 1, stk. 3, litra f), også omfatter den situation, hvor der er udpeget en værge for mindreårige arvinger i en arvesag, og værgen indgår en aftale i arvesagen, som derefter kræver rettens godkendelse.

4. I forbindelse med besvarelsen af disse spørgsmål får Domstolen ligeledes lejlighed til at afgrænse anvendelsesområdet for Bruxelles-IIa-forordningen i forhold til den såkaldte arveretsforordning [3].

II – **Retsforskrifter**

5. I henhold til femte og niende betragtning til Bruxelles-IIa-forordningen dækker denne »alle retsafgørelser om forældreansvar« og dermed bl.a. foranstaltninger, der tager sigte på at »udpege en person eller myndighed, der skal forvalte barnets formue samt repræsentere barnet og bistå det, og [...] at forvalte, bevare eller disponere over barnets formue. [...]«.

1 — Originalsprog: tysk.

2 — Rådets forordning (EF) nr. 2201/2003 af 27.11.2003 om kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar og om ophævelse af forordning (EF) nr. 1347/2000 (EUT L 338, s. 1).

3 — Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 650/2012 af 4.7.2012 om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser vedrørende arv, og om accept og fuldbyrdelse af officielt bekræftede dokumenter vedrørende arv og om indførelse af et europæisk arvebevis (EUT L 201, s. 107). Vedrørende dennes ikrafttrædelse og gyldighed, se arveretsforordningens artikel 84.

6. Artikel 1 i Bruxelles-IIa-forordningen regulerer det saglige anvendelsesområde og bestemmer følgende:

»1. Denne forordning finder anvendelse på det civilretlige område, uanset domsmyndighedens art, for spørgsmål vedrørende:

[…]

b) tilkendelse, udøvelse, delegation samt helt eller delvis frakendelse af forældreansvar.

2. De i stk. 1, litra b), omhandlede spørgsmål kan navnlig vedrøre:

[…]

b) værgemål, samværgemål og lignende retsinstitutter

c) udpegelse af en person eller myndighed, der skal tage sig af barnet eller barnets formue, og som skal repræsentere eller bistå barnet, samt fastlæggelse af en sådan person eller myndigheds opgaver

[…]

e) foranstaltninger til beskyttelse af barnet i tilknytning til forvaltning eller bevarelse af barnets formue eller disponering herover.

3. Denne forordning finder ikke anvendelse på spørgsmål vedrørende:

[…]

f) truster og arv

[…]«

7. I henhold til artikel 2, nr. 7), i Bruxelles-IIa-forordningen omfatter udtrykket »forældreansvar« »alle de rettigheder og pligter vedrørende barnets person eller formue, som er tilkendt en fysisk eller juridisk person ved en retsafgørelse, eller som en sådan person har som følge af loven eller en gyldig aftale«. I henhold til forordningens artikel 2, nr. 8), anses »enhver person, der har forældreansvar over for et barn« for »indehaver af forældreansvar«.

III – **Hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål**

8. I maj 2009 døde en tjekkisk statsborger i Kongeriget Nederlandene. Hun efterlod sig sin ægtefælle og to fælles mindreårige børn (herefter »arvingerne«). Arvingerne havde bopæl i Nederlandene på det tidspunkt, hvor arvelader døde.

9. I april 2010 indledte Městsky soud v Brně (byretten i Brno) en arvesag og befuldmægtigede notar Marie Matoušková til at gennemføre de enkelte trin i proceduren på rettens vegne (herefter »den befuldmægtigede i arvesagen«). Henset til potentielle interessekonflikter mellem arvingerne udpegede byretten desuden en værge, der skulle repræsentere de mindreårige børn.

10. I juli 2011 indgik arvingerne en aftale i arvesagen, hvorunder de mindreårige børns værge repræsenterede børnene.

11. I august 2012 fremlagde den overlevende ægtefælle nye faktiske omstændigheder, hvorefter afdøde i virkeligheden havde bopæl i Nederlandene, og ikke som hidtil antaget i Den Tjekkiske Republik, på tidspunktet for dødsfaldet. Ægtefællen indgav desuden et nederlandsk arvebevis af 14. marts 2011 (herefter »arvebeviset«), der var udstedt inden for rammerne af en nederlandsk arvesag.

12. På baggrund heraf blev den aftale, der var indgået i juli 2011, ændret, således at den svarede til udfaldet af arvesagen, som allerede havde fundet sted i Nederlandene.

13. I august 2012 indgav den befuldmægtigede i arvesagen en anmodning om godkendelse af aftalen til byretten i Brno på vegne af de mindreårige børn.

14. Byretten afviste at tage stilling til realiteten med den begrundelse, at de pågældende mindreårige havde fast bopæl uden for Den Tjekkiske Republik, og retten ville heller ikke træffe afgørelse om, at den savnede stedlig kompetence, eller beslutte at overgive sagen til Nejvyšší soud (den øverste domstol i Den Tjekkiske Republik) med henblik på udpegelse af den kompetente ret.

15. På baggrund heraf henvendte den befuldmægtigede i arvesagen sig direkte til Nejvyšší soud den 10. juli 2013 og anmodede denne om at udpege retten med stedlig kompetence til at træffe afgørelse i sagen om godkendelse af aftalen.

16. Nejvyšší soud har udsat den verserende sag og forelagt Domstolen følgende spørgsmål med henblik på præjudiciel afgørelse:

»Såfremt [en aftale] i en arvesag, der indgås på vegne af en mindreårig af hans eller hendes værge, for at være gyldigt kræver rettens godkendelse, er rettens godkendelse da en foranstaltning som omhandlet i artikel 1, stk. 1, litra b), eller en foranstaltning som omhandlet i artikel 1, stk. 3, litra f), i Rådets forordning (EF) nr. 2201/2003 af 27. november 2003 om kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar og om ophævelse af forordning (EF) nr. 1347/2000?«

IV – **Retlig bedømmelse**

17. De faktiske omstændigheder, som den forelæggende ret har oplyst, og den nationale procedure efterlader mange ubesvarede spørgsmål, og det skal derfor indledningsvis undersøges, om anmodningen om en præjudiciel afgørelse kan antages til realitetsbehandling.

A – *Spørgsmålet, om anmodningen om præjudiciel afgørelse kan antages til realitetsbehandling*

18. De oplysninger, som den forelæggende ret har givet, gør det ikke muligt for Domstolen at danne sig et fuldstændigt billede af den pågældende arvesag. Dette gælder navnlig for så vidt angår arvesagen i Nederlandene, da det i det væsentlige er uklart, hvorledes denne sag er forløbet.

19. Domstolen har ikke fået oplyst, hvorfor der ikke blot blev indledt en arvesag i Den Tjekkiske Republik, men også i Nederlandene, og det fremgår heller ikke af anmodningen om en præjudiciel sag, om de mindreårige børn blev repræsenteret af en anden person i den nederlandske sag. Det er også et åbent spørgsmål, om det nederlandske arvebevis kun regulerer faderens eller også børnenes rettigheder, og hvorfor det i det hele taget var nødvendigt, at den tjekkiske befuldmægtigede i arvesagen og byretten i Brno handlede, selv om den nederlandske sag var blevet gennemført.

20. På trods af disse uklarheder har Domstolen dog fået tilstrækkelige oplysninger til at kunne besvare det spørgsmål, som den nationale ret har stillet.

21. Det præjudicielle spørgsmål går nemlig alene på, om anmodningen om rettens godkendelse, der vedrører den aftale, der er indgået i den tjekkiske arvesag, falder ind under anvendelsesområdet for Bruxelles-IIa-forordningen, og spørgsmålet vedrører derfor ikke den nederlandske arvesag.

22. Eftersom tvisten alene vedrører den tjekkiske arvesag, som den forelæggende ret har beskrevet på omfattende vis, er det derfor tilstrækkelig klart for Domstolen, hvilke faktiske omstændigheder og retsforskrifter der ligger til grund for anmodningen om en præjudiciel afgørelse.

23. I denne forbindelse er det ganske vist ikke blevet drøftet, hvorvidt de pågældende aftaler er retsgyldige, men det er heller ikke nødvendigt at tage stilling hertil. På det trin i processen, som vedrører den forelæggende ret, skal denne nemlig blot træffe en afgørelse om kompetencen. Retten er i denne forbindelse nødt til at vide, om den kan anvende Bruxelles-IIa-forordningen eller ej [4].

24. Der er derfor ingen tvivl om, at det præjudicielle spørgsmål, som det desuden i sidste ende tilkommer den nationale ret at bedømme, er nødvendigt, for at denne kan træffe afgørelse i sagen.

25. Den omstændighed, at genstanden for hovedsagen skal henregnes til den såkaldte frivillige retspleje, er heller ikke til hinder for at antage anmodningen om en præjudiciel afgørelse til realitetsbehandling.

26. Ganske vist giver ubestridte procedurer, der ikke fører til afgørelser af retslig karakter – som for eksempel det forhold, at en national ret optræder som forvaltningsmyndighed [5] – principielt ikke anledning til at anmode om en præjudiciel afgørelse. En anmodning om en præjudiciel afgørelse på området for frivillig retspleje kan dog være tilladt, hvis retten inden for rammerne af en sådan procedure, der egentlig indledes uden tvist, ikke efterkommer en ansøgning, og der opstår en retstvist herom [6].

27. I betragtning af den afvisende holdning, som byretten i Brno har, må det formodes, at dette er tilfældet her, og anmodningen om en præjudiciel afgørelse skal derfor antages til realitetsbehandling.

B – *Bedømmelse af det præjudicielle spørgsmåls indhold*

28. Med sit præjudicielle spørgsmål ønsker den forelæggende ret i det væsentlige oplyst, om Bruxelles-IIa-forordningen finder anvendelse på spørgsmålet om godkendelse af den tjekkiske aftale om arv, eller om denne aftale er omfattet af undtagelsen i forordningens artikel 1, stk. 3, litra f), hvorefter forordningen ikke finder anvendelse på spørgsmål om »arv«.

29. Ved første øjekast taler denne bestemmelse imod at antage, at Bruxelles-IIa-forordningen kan anvendes i hovedsagen.

30. Dette gælder så meget mere som spørgsmål om arv, der er undtaget fra Bruxelles-IIa-forordningens anvendelsesområde, for fremtiden vil være genstand for arveretsforordningen, der – bortset fra visse undtagelser – vil regulere »*alle* [7] civilretlige aspekter vedrørende arv«.

4 — Spørgsmålet, om den godkendelse fra en ret, der anmodes om, i det hele taget er påbudt retligt set, og hvilken lov der for så vidt skal finde anvendelse, er heller ikke genstand for anmodningen om en præjudiciel afgørelse; det er ikke nødvendigt at tage stilling til dette på det nuværende trin i processen, og Domstolen skal derfor ikke undersøge det.

5 — Jf. f.eks. dom Job Centre (C-111/94, EU:C:1995:340, præmis 9-11) om godkendelse af et selskabs vedtægter med henblik på dettes indførelse i registret, der foregik inden for rammerne af den italienske *giurisdizione volontaria*.

6 — Jf. Job Centre-dommen, hvori der i præmis 11 anføres følgende: »Det er kun i det tilfælde, hvor den person, der ifølge den nationale lovgivning er berettiget til at ansøge om godkendelse, anlægger sag til prøvelse af en afgørelse, hvorefter godkendelse og dermed registrering nægtes, at den ret, ved hvilken sagen anlægges, kan anses for [...] at udøve en judiciel funktion, hvis formål er annullation af en akt, der krænker en af sagsøgerens rettigheder […]«

7 — Min fremhævelse.

31. De to forordninger er konciperet således, at de fungerer komplementært: Det er meningen, at Bruxelles-IIa-forordningen, idet arv undtages fra dens anvendelsesområde, ikke skal kollidere med arveretsforordningen. Omvendt er det ikke nødvendigt at regulere områder, der allerede er reguleret fuldstændigt i Bruxelles-IIa-forordningen, i arveretsforordningen.

32. Ganske vist kan arveretsforordningen endnu ikke anvendes i den tjekkiske hovedsag i tidsmæssig henseende, men forordningens materielle anvendelsesområde gør det muligt at konkludere, hvilket omfang lovgiver ville give undtagelsesbestemmelsen om »arv« i Bruxelles-IIa-forordningen.

33. Hvad angår den tjekkiske aftale om arv skal det i denne sammenhæng indledningsvis bemærkes, at der ikke er tale om en aftale om arv som omhandlet i arveretsforordningen.

34. I henhold til arveforordningens artikel 3, stk. 1, litra b) er en aftale om arv [8] nemlig »en aftale, [...] der [...] skaber, ændrer eller ophæver rettigheder i det eller de forventede boer for en eller flere parter i pagten«. I den tjekkiske arvesag er der imidlertid ikke tale om et *forventet* bo, men derimod om afvikling af *allerede falden arv* ved en aftalemæssige overenskomst mellem arvingerne.

35. I henhold til arveretsforordningens artikel 23 omfatter forordningen imidlertid ikke blot aftaler om arv, men generelt »hele arven«, herunder »fordeling af arv«.

36. Den pågældende tjekkiske aftale vedrører – så vidt det ses – en sådan fordeling af arv. Dette taler umiddelbart for, at forbeholdet om godkendelse af aftalen skal kvalificeres således, at det vedrører arven og følgelig i henhold til artikel 1, stk. 3, litra f), i Bruxelles-IIa-forordningen kan være undtaget fra sidstnævnte forordnings anvendelsesområde.

37. Den arveretlige sammenhæng, der består ved det tjekkiske forbehold om godkendelse, må imidlertid ikke foranledige retsanvenderne til alt for hurtigt og generelt at konkludere, at Bruxelles-IIa-forordningen ikke kan anvendes på dette forbehold.

38. I henhold til arveretsforordningens artikel 1, stk. 2, litra b), finder forordningen nemlig ikke anvendelse på »fysiske personers rets- og handleevne« [9], altså netop de retsområder, som hovedsagen vedrører, nemlig spørgsmålet om mindreåriges procesværger og rettens godkendelse af den aftale, som de mindreåriges procesværge har indgået.

39. Der er ikke fare for, at Bruxelles-IIa-forordningen for så vidt indholdsmæssigt kolliderer med anvendelsesområdet for arveretsforordningen. Tværtimod: Hvad angår fysiske personers rets- og handleevne er det nødvendigt at lukke det åbne hul i lovgivningen, der opstår vedrørende anvendelsesområdet for arveretsforordningen.

40. Det er nærliggende at anvende Bruxelles-IIa-forordningen til at lukke hullet. Ved hjælp af Bruxelles-IIa-forordningen kan tvisten i hovedsagen – hvis der foretages en snæver fortolkning af undtagelsen om »arv« i artikel 1, stk. 3, litra f) – behandles ud fra et EU-retligt præget, komplementært og sammenhængende regelsæt.

8 — I den tjekkiske version af forordningen anvendes udtrykket »Dědickou smlouvou«.

9 — Denne undtagelse gælder ikke ubegrænset, hvilket fremgår af formuleringen »jf. dog artikel 23, stk. 2, litra c), og artikel 26«. Ingen af disse to bestemmelser er dog relevante i den foreliggende sag: Artikel 23 vedrører spørgsmålet om at kunne være arving, og artikel 26 regulerer bl.a. »hvorvidt en dødsdisposition kan foretages ved repræsentation«.

41. I øvrigt bekræftede Domstolen allerede i Schneider-dommen [10], at rets- og handleevne og spørgsmål om repræsentation, der hænger sammen hermed, principielt skal bedømmes efter egne målestokke og ikke skal betragtes som ikke-selvstændige præliminære spørgsmål vedrørende den relevante retshandel. Schneider-dommen drejede sig også om problemer vedrørende frivillig retspleje, der dog optrådte i forbindelse med Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område [11].

42. I denne sag havde en »delvis umyndig statsborger« fra en medlemsstat iværksat en sag henhørende under den frivillige retspleje ved en ret i en anden medlemsstat og anmodet om tilladelse til at sælge sin andel af en ejendom, der var beliggende på denne anden medlemsstats område.

43. Retten i den stat, hvor ejendommen var beliggende, og som anmodningen blev indgivet til, var i tvivl om, hvorvidt den havde kompetence til at gennemføre sagen henhørende under den frivillige retspleje, selv om det fremgår af artikel 22, stk. 1, i Bruxelles-I-forordningen, at retterne i den medlemsstat, på hvis område en fast ejendom er beliggende, har enekompetence i sager om rettigheder over denne ejendom.

44. Domstolen fastslog, at Bruxelles-I-forordningen *ikke* finder anvendelse på en sådan sag henhørende under den frivillige retspleje. Den vedrører nemlig fysiske personers retlige status samt deres rets- og handleevne som omhandlet i artikel 1, stk. 2, litra a), i forordning nr. 44/2001, der er udelukket fra denne forordnings materielle anvendelsesområde [12].

45. I det foreliggende tilfælde må det samme gælde for arveretsforordningen. Da arveretsforordningen ligeledes ikke kan anvendes på spørgsmål om juridiske personers rets- og handleevne, er den ikke til hinder for at anvende Bruxelles-IIa-forordningen og fortolke undtagelsesbestemmelsen i artikel 1, stk. 3, litra f), om »arv« restriktivt.

46. Paul Lagardes forklarende rapport [13] om Haagerkonventionen af 19. oktober om kompetence, lovvalg, anerkendelse, fuldbyrdelse og samarbejde vedrørende forældreansvar og foranstaltninger til beskyttelse af børn (herefter »Haagerkonventionen«) [14] peger ligeledes i samme retning.

47. Henset til forhistorien bag Bruxelles-IIa-forordningen og en systematisk fortolkning af denne er Lagarde-rapporten et indicium for, hvorledes de tilsvarende bestemmelser i forordningen skal fortolkes. For forordningens bestemmelser om forældreansvar bygger på forarbejderne til Haagerkonventionen og svarer for store deles vedkommende til denne. Disse bestemmelser i forordningen og de tilsvarende bestemmelser i konventionen bør desuden derfor i videst muligt omfang fortolkes på samme måde, således at der ikke opstår forskellige resultater, afhængig af om der er tale om en sag med tilknytning til en anden medlemsstat eller til et tredjeland [15].

48. Hvad angår undtagelseskriteriet »arv« i Haagerkonventionens artikel 4, litra f), der svarer til bestemmelsen i Bruxelles-IIa-forordningen, præciseres det indledningsvis i Lagarde-rapporten, at arvesager principielt skal undtages fra konventionen. Rapporten udelukker imidlertid ikke, at »spørgsmålet om, hvem der har forældreansvaret, kan afgøres på grundlag af konventionen, hvis arvestatutten kræver, at indehaveren af forældreansvaret handler«, og anbefaler dermed en snæver fortolkning af undtagelsesbestemmelsen om arv.

10 — Dom Schneider (C-386/12, EU:C:2013:633).

11 — EFT L 12, s. 1, herefter »Bruxelles-I-forordningen«.

12 — Dom Schneider (C-386/12, EU:C:2013:633, præmis 31).

13 — Herefter »Lagarde-rapporten«, der er tilgængelig i en tysk version på adressen http://www.hcch.net/upload/expl34d.pdf

14 — Haagerkonventionen findes i en tysk version på Haagerkonferencens websted: http://hcch.e-vision.nl/upload/text34d.pdf

15 — Jf. mit forslag til afgørelse Health Service Executive (C-92/12 PPU, EU:C:2012:177, punkt 17).

49. Da der, som anført ovenfor under punkt 37 ff., ikke er nogen EU-retlige overvejelser, som taler imod dette, bør det samme gælde for fortolkningen af Bruxelles-IIa-forordningen, og forordningens undtagelse om arv bør derfor ikke finde anvendelse på den godkendelse af den aftale om arv, der er tale om her.

50. Den godkendelse, der er anmodet om i hovedsagen – og fastlæggelsen af hvilken ret, der har kompetence til at træffe afgørelse om godkendelsen – skal på baggrund heraf anses for en civil sag, der vedrører »tilkendelse, udøvelse, delegation […] af forældreansvar« som omhandlet i artikel 1, stk. 1, litra b), og artikel 2, nr. 7, i Bruxelles-IIa-forordningen.

V – **Forslag til afgørelse**

51. Jeg foreslår på denne baggrund Domstolen at besvare det præjudicielle spørgsmål som følger:

»Rettens godkendelse af en aftale ved arveskifte, der indgås på vegne af en mindreårig af dennes værge, henhører under artikel 1, stk. 1, litra b), og ikke artikel 1, stk. 3, litra f), i forordning (EF) nr. 2201/2003.«